

Schrijfmotoriek in de klas

(kleuter- en lager onderwijs)

- 1) Hoe loopt het normaal?
- 2) Wat kan er fout gaan?
- 3) Praktische tips

Werkgroep grafo- en schrijfmotoriek

sterk in grenzen verleggen

Gratis ter beschikking op www.sig-net.be

Sig vzw • Kerkham 1 bus 2 • 9070 Destelbergen • tel 09 238 31 25 • fax 09 238 31 40 • www.sig-net.be • info@sig-net.be

Maatschappelijke zetel: Kloosterstraat 6, 9031 Drogen. Sig vzw is lid van Vijftact vzw.

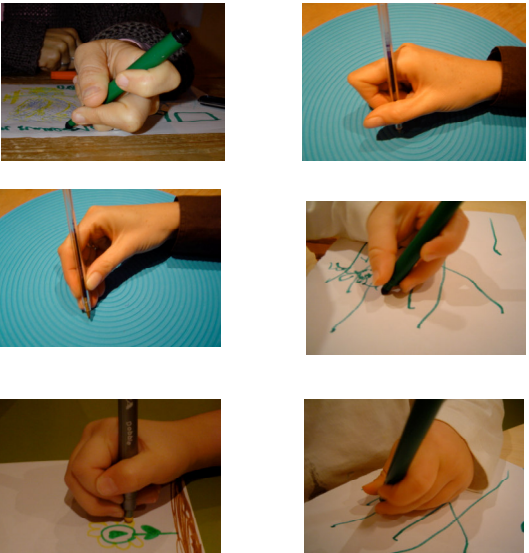

1. Schrijfhouding

Wat / Normaal verloop	Wat kan er fout gaan?	Tips / Hulpmiddelen
<p>1. Voeten Plat op de grond en naast elkaar</p>	<p>Te hoge stoel, voeten raken de grond niet</p>	<p>Voetbankje gebruiken Voetjes tekenen op de grond</p>
<p>2. Knieën In een hoek van ongeveer 90 graden</p>	<p>Hoek te groot of te klein</p>	<p>Stoelhoogte aanpassen</p>
<p>3. Zitvlak Volledig op de stoel, zover mogelijk naar achter</p>	<p>Verschuift naar de rand van de stoel</p>	<p> Antislipmat op de zitting leggen</p>
<p>4. Romp Onderste deel van de rug mag tegen de stoel-leuning Bovenste deel van de rug licht voorover gebogen Schouderlijn evenwijdig met de tafelrand</p>	<p>Te veel vooraan op de stoel Opgetrokken schouders Naar voor gebogen schouders</p>	<p>Stoel goed aanschuiven Merk op: kinderen met een slechte rompstabiliteit en jonge kinderen mogen tegen de tafel leunen. Eerst even ontspanningsoefeningen doen Checken of de tafel niet te hoog is</p>
<p>5. Armen De onderarm rust op het tafelblad en de elleboog komt net buiten de tafelrand of is gelijk met de tafelrand.</p>	<p>Onderarm ligt te ver of niet ver genoeg op de tafel.</p>	<p>Schrijfzone aanduiden op de bank (gekleurd A4)</p> <p> Het blad kan tussen de zwarte lijnen worden opgeschoven. Er mag enkel worden geschreven ter hoogte van de oranje zone.</p>

<p>6. Handen</p> <p>De fixatiehand (= niet-dominante hand) ligt op het blad en schuift het blad systematisch naar boven.</p> <p>De schrijvende hand bevindt zich in het verlengde van de onderarm en steunt op de zijkant van de hand. De hand ligt onder de schrijflijn.</p>	<p>De fixatiehand schuift het blad niet systematisch naar boven.</p> <p>De pols is geplooid en het hand is niet in het verlengde van de onderarm (vaak bij linkshandigen).</p> 	<p>Bladligging controleren en in de juiste richting leggen.</p> <p>Gebruik van skateboard, zie schrijfbeweging</p>
<p>7. Hoofd</p> <p>Is in het verlengde van de romp licht voorovergebogen</p>	<p>Hoofd te dicht bij het blad</p>	<p>Regelmatig controleren</p>

2. Pengreepmateriaal

Wat / Normaal verloop	Wat kan er fout gaan?	Tips / Hulpmiddelen
<p>Pengreep</p> <p>Wijsvingertop (steunpunt 1) en duimtop (steunpunt 2) bevinden zich beide ong. 1,5 cm boven de punt. Voor linkshandigen is dit 2 cm. De zijkant van de middenvinger (= steunpunt 3) geeft steun achter het potlood. Het potlood rust op de hand in de holte tussen duim en wijsvinger (= steunpunt 4). De vingers zijn gebogen. De top van de middenvinger mag ook op het potlood steunen als de zijkant van de ringvinger ook steun geeft.</p>	<p>Een aantal voorbeelden van foutieve pengrepen:</p> 	<p>Het is belangrijk om een goede pengreep aan te leren op kleuterleeftijd of ten laatste in het eerste leerjaar. Zodra de pengreep is ingeslepen, is hij nog moeilijk te corrigeren.</p> <p>Hoe?</p> <p>Gekleurde stipjes plaatsen om de steunpunten aan te duiden</p>

<p>Schrijfmateriaal</p> <p>Kleuters:</p> <p>Lagere school:</p> 		<p>Bij jongere kinderen dikker materiaal gebruiken</p> <p>Eerder driehoekig materiaal gebruiken</p> <p>Verschillende soorten teken- en schrijfmateriaal uitproberen</p> <p>Langer met potlood laten schrijven in plaats van met vulpen of balpen</p> <p>Schrijfmateriaal met een zachte, dikke punt gebruiken</p> <p>Een elastiekje aan het potlood op de juiste hoogte, voorkomt het naar beneden glijden.</p>
<p>Schrijfondergrond</p> <p>Zorg voor een vlak schrijfpoppervlak met voldoende werkruimte.</p>	<p>Een oneffen schrijfpoppervlak kan leiden tot een ha-perend schrijfresultaat.</p> <p>Een te gladde ondergrond leidt vaak tot uitschieters.</p>	<p>De blaadjes uit de kافت nemen en op elkaar leggen om te schrijven</p> <p>De weerstand kan worden verhoogd door het blad op op een onderlegger te plaatsen.</p>
<p>Schrijfblaadjes</p> <p>De schrijflijnen zijn vaak afhankelijk van de schrijf-methode.</p>	<p>Te groot of te klein schrijven</p> <p>Te weinig verschil in grootte tussen romp- en lus-letters</p> <p>Schommelend regelverloop</p>	<p>Langer gebruikmaken van vier lijntjes tot de letter-vormen voldoende geautomatiseerd zijn (zie bijlage)</p> <p>Zorgen voor een betere visualisatie van de schrijf-lijnen, bijv. via gekleurde lijnen of een gekleurde schrijfzone voor de rompletters (zie bijlage)</p>

3. Schrijfbeweging: bestaat uit drie componenten

1. Beweging onderarm

Wat / normaal verloop	Wat kan er fout gaan?	Tips / Hulpmiddelen
De onderarm laten glijden van links naar rechts over de tafel	<p>Elleboog wordt te ver van het lichaam gehouden</p> <p>Onderarm en/of pols steunen niet op tafel</p> <p>Door een te sterke buiging van de pols of het opheffen van de pols komt deze in een 'brugstand'.</p> 	<p>Oriënteringspunten op de tafel plakken waar de elleboog moet liggen</p> <p>Ribkarton (skateboard) of flippo onder de pols (dit moet meeglijden met de schrijfbeweging)</p> <p>Met een stift een rechte lijn tekenen op de zijkant van de hand en onderarm, beginnend tussen duim en wijsvinger</p>

2. Beweging hand

Wat / normaal verloop	Wat kan er fout gaan?	Tips / Hulpmiddelen
Hele kleine bewegingen van de hand om een woord te schrijven	<p>Hand ligt op of boven de schrijflijn, de punt van de pen wordt naar het lichaam gericht</p> <p>Handpalm is naar beneden gericht</p>	<p>Met een stift een rechte lijn tekenen op de zijkant van de hand en onderarm, beginnend tussen duim en wijsvinger</p> <p>Skateboard onder de zijkant van de hand plaatsen</p>

3. Beweging vingers

Wat / Normaal verloop	Wat kan er fout gaan?	Tips / Hulpmiddelen
Fijne buig- en strekbewegingen van de vingers in een juiste positie en met een juiste krachtdosering	<p>Verkeerde potloodgreep</p> <p>Te hoge of te lage potloodgreep (hierdoor wordt de beweeglijkheid van de vingers beperkt)</p> <p>Te veel of te weinig druk</p>	<p>Zie hulp voor correcte pengreep</p> <p>Vingerbeweeglijkheidsoefeningen (www.handschrift.eigenstart.nl)</p> <p>Zie skateboard</p>

4. Psychomotorische basisvoorwaarden

a) Lateralisatie:

Wat / normaal verloop	Wat kan er fout gaan?	Tips / Hulpmiddelen
De hersenrijping ontwikkelt zich tussen zes en acht jaar.		
Een uitvoerende hand en een assisterende hand	Wisselend handgebruik bij potlood- en papier-oefeningen	Een aanhoudend wisselen van hand kan wijzen op een psychomotorisch probleem. Doorverwijzen is aangewezen.
Een goede werkrichting/schrijfrichting/draairichting	Schrijven van rechts naar links Foutieve draairichting bij letters o, a, g, d Spiegelingen (bijv. b/d; 3) Omkeringen (bijv. TOM/MOT; 21/12)	Start- en eindpunten aanbieden: bijv. kleurstippen op blad plaatsen (groene stip = start, rode stip = stop) bijv. groene stip links boven en rode stip rechts boven op de bank plakken Startpunten en werkpijlen aanbieden Verbaal ondersteunen Voorbeeld op de bank leggen Verbaal begeleiden Veel herhalen

b) Visuomotoriek

Wat / normaal verloop	Wat kan er fout gaan?	Tips / Hulpmiddelen
<u>b.1 - Visuele verwerking</u> Letter- en cijferherkenning	Verwarring in gelijkvormige letters (h/k; m/n; v/w)	Detailverschillen accentueren
Figuur-achtergrondwaarneming	Verspringen van leesregel bij het overschrijven	Werkblad verkleinen (bijv. afdekblaadje of liniaal onder de regel leggen)
Richtingswaarneming	Omkeringen, spiegelingen	Schrijfrichting verduidelijken a.d.h.v. een pijl
Visuele analyse en synthese	Weglaten van een woorddeel bij overschrijven	Analyse van woorden visualiseren of verbaal ondersteunen
Visueel geheugen	Traag schrijftempo door moeizame oproeping van letter- en woordbeelden Steeds fouten overschrijven van het bord	Tijd geven Magneet plaatsen bij over te schrijven woord

<p><u>b.2 - Ruimtelijke verwerking</u> van de letters/woorden/cijfers op het blad Kennis van ruimtelijke begrippen</p>	<p>Wisselende en/of foutieve groottebepaling en verhouding van de letters</p> <p>Inlopende kantlijn</p> <p>Ongestructureerde bladschikking Golvende of dalende schrijflijn</p> <p>Einde schrijfregel wordt niet ingeschat</p> <p>Onregelmatige of geen afstand tussen de letters, woorden of regels</p>	<p>Schrijflijnen aanbieden Gekleurde zone voor de rompletters (zie bijlage)</p> <p>Kantlijn maken of verduidelijken (bijv. in kleur)</p> <p>Gekleurde hulplijnen gebruiken</p> <p>Rode stip op het einde van de schrijfregel plaatsen</p> <p>Structuur bieden tussen de woorden: Vinger plaatsen na geschreven woord Stip of streep na een woord plaatsen</p>
<p><u>b.3 - Organisatie van de visuomotorische taak</u></p> <p>Visuomotoriek is waarnemen, fijn motorisch uitvoeren, maar ook plannen: Plannen = weten waar je moet beginnen, in welke richting je moet schrijven, naar welke kant je moet draaien, enz.</p>	<p>Motorische onhandigheid</p> <p>Planningsprobleem</p>	<p>Tijd bieden, minder oefeningen geven</p> <p>Kind leren plannen, uitvoeren, controleren Met steun van pictogrammen (bijv. beertjes van Meichenbaum) Verwoorden van deelhandelingen</p>

c) Gedragscomponenten

Wat / normaal verloop	Wat kan er fout gaan?	Tips / Hulpmiddelen
<p>Aandacht en concentratie</p> <p>Motivatie</p>	<p>Onafgewerkte taken Traag tempo Opdracht onvolledig of foutief uitvoeren</p> <p>Afhaken Faalangst Weigeren Vermijdingsgedrag</p>	<p>Oefeningen visueel afgrenzen Structuurklok gebruiken (visualiseren van de tijd) Korte taken Wisselend schrijfmateriaal (kleuren, stiften, enz.) Begeleiding in planning/uitvoering/controle</p> <p>Visualiseren van prestaties Korte haalbare taken Belonen Alert zijn voor emotionele beleving van het kind Schrijfmotorische inspanningen gradueel opbouwen</p>

Als het schrijfproces of schrijfproduct na alle bovenstaande tips nog altijd moeizaam verloopt, is het aangewezen om door te verwijzen.